

Ernest Mandel

Lärdomar av maj 1968

Den revolutionära resningen i maj 1968 utgör ett enormt förråd av social erfarenhet. Genomgången av denna erfarenhet är ännu långt ifrån fullständig. Det som kännetecknade denna resning var just att den historiska scenen översvämmades av massorna skapande energi, som mångfaldigade aktionsformerna, initiativen och de djärva innovationerna under kampen för socialismen. Endast genom att bygga vidare på denna arsenal, genom att basera sig på dessa framsteg kan arbetarnas revolutionära rörelse rusta sig effektivt för att slutföra den uppgift, vars möjlighet och nödvändighet båda bekräftades i maj 1968: den socialistiska revolutionens seger i Västeuropas högt industrialiserade länder.

Under flera år har en mycket intressant debatt förts kring att klargöra en ny socialistisk strategi för Europa.¹ Händelserna i maj 1968 har avgjort en hel rad av de viktigaste frågorna som ställs i denna debatt. Samtidigt har de rest andra frågor. De har också tvingat de som avstod från debatten att delta i den i sin tur, även om det bara är genom att förfälska fakta i målet. Därför är det nödvändigt att ta tag i de viktigaste frågorna i denna diskussion och undersöka dem mot bakgrund av erfarenheterna från maj 1968.

1. Nykapitalismen och de objektiva möjligheterna till revolutionär handling av proletariatet i väst

Tvärtemot bourgeoisins myter, som har upprepats av socialdemokratin och även av vissa författare som påstår sig vara marxister, har den revolutionära maj-68-vågen visat att nykapitalismen inte förmår dämpa de i systemet inneboende ekonomiska och sociala motsättningarna så att massaktioner som objektivt har revolutionär räckvidd förhindras.

Striderna i maj 1968 var en direkt följd av nykapitalismens motsättningar.

Ett sådant våldsamt utbrott av masskamp, en generalstrejk som involverade tio miljoner arbetare och åtföljdes av fabriksockupationer, spridningen av rörelsen till många skikt i proletariatets periferi och till medelklassen (såväl den "gamla" som den "nya") – allt detta skulle vara obegripligt om det inte fanns ett djupt och okuvligt missnöje bland arbetarna, som skapats av den proletära existensens vardag. De som var förblindade av de senaste 15 årens ökade levnadsstandard under förstod inte att det är just i perioder när produktivkrafterna växer (perioder av tilltagande "ekonomisk tillväxt") som proletariatet förvärvar nya behov, och gapet mellan behov och tillgänglig köpkraft blir större.² De har heller inte förstått att när arbetarnas levnadsstandard, tekniska skicklighet och kulturella nivå stiger, så kommer frånvaron av social jämlikhet och frihet på arbetsplatsen och det intensifierade utanförskapet inom produktionsprocessen att bli en tyngre och mindre acceptabel börda på proletariatets rygg.

Nykapitalismens förmåga att i någon grad dämpa de ekonomiska svängningarna, och frånvaron av en katastrofal ekonomisk kris likt den 1929, medförde att alltför många observatörer inte uppfattade dess oförmåga att undvika lågkonjunkturer. De motsättningar som undergrävde den långa expansionsfas som systemet hade genomgått i väst sedan slutet av andra

¹ Varje lista över de artiklar och pamfletter som hänvisar till denna debatt är kan inte undgå att vara ofullständig. Som en påminnelse, hänvisar jag läsaren till de artiklar som publicerades i *Les Temps Modernes*, augusti-september 1964 (Mandel, Santi, Poulantzas, Declercq-Guiheneuf, Trentin, Ingrao, Tutino, Anderson, Topham, Liebman), i *International Socialist Journal*, nos. 7, 8, 9 och 10, 1965 (Prager, Basso, Herkommer, Therborn, Marchal, JM Vincent, Marcuse, Mallet, Mandel, Gorz, Topham); böcker av André Gorz, Serge Mallet, Pierre Naville, Ken Coates, Livio Maitan, Jean Dru och konferenser vid Gramsci-institutet och CES.

² De "historiska" element som utöver de rent fysiologiska ingår i arbetskraftens värde – för att använda Marx vokabulär – tenderar att öka, och därmed kan reallönerna, även när de stiger, falla ytterligare under detta värde.

världskriget (och i USA, från början av kriget), den absoluta motsättningen mellan nödvändigheten av att säkerställa expansionen till priset av inflation, och nödvändigheten av att upprätthålla en relativt stabilt internationellt betalningssystem med hjälp av periodisk deflation, den allt tydligare utvecklingen mot en allmän recession i västvärlden; alla dessa tendenser finns inneboende i systemet och tillhör de djupa bakomliggande orsakerna till explosionen i maj 1968. Man behöver bara tänka på effekterna av ”stabiliseringsplanen”, på återkomsten av omfattande arbetslöshet (särskilt bland de unga) för att det ska stå klart. Till dessa kan läggas effekterna av den strukturella krisen inom vissa sektorer (varven i Nantes och Saint-Nazaire är ett slående exempel) och på radikaliseringsarbetarna i vissa regioner.

Det är också betecknande att 1968 års kris inte skedde i ett land med ”föråldrade” strukturer, dominerade av en ålderdomlig låt-gå-mentalitet, utan tvärtom; i nykapitalismens mönsterland – det land vars ”plan” framställdes som det mest ”framgångsrika” exemplet på nykapitalism, landet med den mest dynamiska nationaliserade sektorn, vars relativa ”oberoende” i förhållande till den privata sektorn t o m inspirerade vissa kommentatorer att beteckna det som en ”statskapitalistisk sektor”. Den oförmåga som denna nykapitalism uppvisade att bromsa sina sociala motsättningar på lång sikt får därmed en ännu större universell betydelse.

Den roll som utlösare som studentrörelsen spelade är en direkt följd av nykapitalismens oförmåga att på alla nivåer tillgodose behoven hos massan av unga människor som lockats till universitetet antingen genom ökningen av den genomsnittliga levnadsstandarden eller av behovet av en massiv reproduktion av mer och mer utbildad arbetskraft, som ett resultat av den tredje industriella revolutionen. Denna oförmåga visade sig på den materiella infrastrukturens plan (byggnader, laboratorier, bostäder, restauranger, stipendier, studiebidrag), i universitetets auktoritära struktur, på universitetsundervisningens innehåll, möjligheterna till anställning för utexaminerade akademiker och dem som systemet tvingar att avbryta sina högskolestudier innan de är klara. Krisen för det borgerliga universitetet, som är den omedelbara orsaken till explosionen i maj 1968, måste ses som en aspekt av krisen för nykapitalismen och det borgerliga samhället som helhet.

Slutligen är den ökande stelbenthet som finns hos systemet, och som i hög grad har bidragit till skärpa de samhällsekonomiska motsättningarna – just i den utsträckning som det dämpade dem under en relativt lång period – direkt knuten till den nykapitalistiska ekonomins utveckling.³ Vi har ofta betonat att tendenserna till ekonomisk planering, till ”globalisering” av ekonomiska problem och sociala krav, inte bara är ett resultat av den ena eller andra borgerliga fraktionens specifika planer, utan härrör från behov som är inneboende i vår tids kapitalistiska ekonomi. Den allt snabbare tekniska förnyelsen, minskningen av det fasta kapitalets reproduktionscykel tvingar storbourgeoisin att mer och mer exakt, och flera år i förväg, beräkna de avskrivningar och investeringar som ska göras med självfinansiering. Den som säger planerliga avskrivningar och investeringar, säger planerade kostnader, följaktligen även ”arbetskraftsomkostnader”. Detta är den yttersta källan till ”inkomstpolitiken”, till ”*économie concertée*” [harmoniserad ekonomi] och till de andra knep som tenderar att helt enkelt undertrycka möjligheterna att med ”vanliga” stridsåtgärder ändra den fördelning av nationalinkomsten som storkapitalet vill ha.

Men denna ökande förflamning inom den traditionella fackföreningsrörelsen hindrar varken marknadslagarnas funktion och eller massornas ökande missnöje. På lång sikt tenderar den att göra arbetarkampen mer explosiv, eftersom proletariatet strävar efter att på några veckor vinna tillbaka det som det känner att det har förlorat under flera år. Sven om och framför allt

³ Det undertryckande av en förlikning mellan folket och makten som gaullismen frambringade nämns ofta som en av de grundläggande orsakerna till explosionen i maj. I stället för att hänvisa till detta specifikt franska fenomen bör vi leta efter allmänna egenskaper som är typiska för nykapitalismen som sådan.

när strejkerna blir ovanligare, så tenderar de att bli mer våldsamma och i allt större utsträckning börja som vilda strejker.⁴ Storkapitalets enda sätt att undvika en sådan utveckling, som allvarligt hotar det, är att övergå från en stark stat till en öppen diktatur, som i Grekland och Spanien. Men även under en sådan eventualitet – som är omöjlig om inte de arbetande massorna *först* allvarligt besegras och demoraliseras – kan en hårdare kontroll av samhälls-ekonomiska motsättningarna i det långa loppet inte undgå att skapa ännu mer explosiva och hotfulla situationer för kapitalismen, vilket den senaste utvecklingen i Spanien visar.

2. Revolutionen i de imperialistiska länderna

För att besvara frågan om en socialistisk revolution är möjlig i Västeuropa, trots nykapitalismens alla s k ”framsteg” och ”masskonsumtionssamhället”, brukade både höger- och ”vänster”-kritiker vanligtvis hänvisa till modellerna från 1918 (den tyska revolutionen) eller 1944-1945 (den segerrika jugoslaviska revolutionen, de franska och italienska revolutioner som misslyckades under förhållanden liknande dem som rådde 1918 i Tyskland), och till och med till gerillaaktioner. Försåvitt det inte ägde rum en ekonomisk eller militär katastrof, var det för de förstnämnda fullständigt utopiskt att förvänta sig något annat än reformistiska reaktioner från proletariatet. För de sistnämnda var möjligheten av nya revolutionära explosioner från arbetarna knuten till att katastrofala kriser med säkerhet återuppstod. För de förra hade revolutionen med andra ord definitivt blivit omöjligt, och för de senare hade den förpassas till det – i hög grad mytiska – ögonblick då man fick en ”ny kris som 1929”.

Sedan början av 1960-talet har jag försökt gå emot dessa schematiska teser genom att hänvisa till en annan slags revolution, som är möjlig och sannolik i Västeuropa. Jag hoppas att läsaren tillåter mig att påminna om vad jag skrev om detta i början av 1965:

”Jag har ovan visat hur nykapitalismen i själva verket inte kan få ett slut på orsakerna till arbetarnas missnöje och att det fortfarande är fullt möjligt att sätta igång kraftfulla kampanjer – kanske t o m oundvikligt. Men kan dessa kampanjer anta en revolutionär prägel, inom välfärdssamhällets ramar? Eller är de nödvändigtvis begränsade till reformistiska mål, på grund av att de äger rum i en atmosfär av mer eller mindre allmänt välstånd?”

Innan jag svarar på denna invändning måste vi först titta på den närmare. Om invändningen enbart betyder att det, under den rådande ekonomiska förhållandena, inte kommer att äga rum några upp-repningar av 1918 års tyska revolution eller 1941-45 års jugoslaviska revolution, då är det helt enkelt en truism. Vi har redan erkänt denna truism och den ingår i vår tidigare hypotes. Och det leder oss till den verkliga punkten: är det enbart revolutioner av dessa slag som kan störta kapitalismen? Krävs det ”katastrofala” omständigheter? Nej, det finns en annan historisk modell som vi kan referera till, nämligen generalstrejken i juni 1936 i Frankrike (och i mindre utsträckning, den belgiska generalstrejken i 1960-1961, som kom i närheten av att skapa en liknande situation som 1936).

Det är fullt möjligt att arbetarna i detta allmänna ekonomiska klimat som utmärker det ”nykapitalistiska välståndet” eller ”masskonsumtionssamhället” blir mer och mer radikaliserade som ett resultat av en rad sociala, politiska, ekonomiska eller även militära kriser (inkomstpolitik, löne-stopp, antifackliga åtgärder, maktfullkomlighet, recessioner, plötsliga valutakriser, proteströrelser mot imperialistisk aggression, imperialistiska militära allianser, användning av taktiska kärnvapen i så kallade krig, etc.) och att de när de radikaliseras, kommer att inleda mer och mer långtgående kampanjer där de börja knyta sina dagskrav till ett program av anti-kapitalistiska strukturreformer,

⁴ Detta bekräftades även i Västtyskland år 1967, ett år präglad av en exceptionell ökning av antalet vilda strejker. Den viktigaste ”officiella” strejken detta år, gummiarbetarnas i Hessen, började som en vild strejk.

tills kampen slutligen avslutas med en generalstrejk som antingen störtar regimen eller skapar en dubbelmaktsituation.”⁵

Jag ber om ursäkt för detta långa citat. Det visar i varje fall att den typ av revolutionär kris som bröt ut i maj 1968 var möjlig att förutse i stora drag, och att den på intet sätt borde ha betraktats som osannolik eller exceptionell, och att de socialistiska och kommunistiska organisationerna mycket väl kunde ha förberett sig för denna slags revolution för flera år sedan om deras ledare hade velat och hade förstått nykapitalismens grundläggande motsättningar.

Denna typ av explosion var så mycket mer förutsebar genom att vi hade haft två förebud: i december 1961 – januari 1962 i Belgien, i juni-juli 1965 i Grekland. Efter händelserna i maj 1968 råder det inte längre någon tvivel om att detta kommer att vara den form som möjliga revolutionära kriser antar i västvärlden (under förutsättningen att det inte inträffar en radikal förändring av den ekonomiska situationen eller ett världskrig): en mass-strejk som går utöver den kapitalistiska statens och samhällets ”normala” mål och institutionella ramar.

I förhållande till den debatt som har förts inom den internationella socialistiska rörelsen om huvudlinjerna i en anti-kapitalistisk strategi för Europa, tillför händelserna i maj 1968 flera preciseringar, detaljer som kompletterar den grova bild av den socialistiska revolutionen i Västeuropa som vi började teckna 1965.

För det första: när nykapitalismens sedan länge undertryckta motsättningar i bryter ut i massaktioner av explosiv karaktär, tenderar mass-strejken eller generalstrejken att överskrida ramarna för en ”fredlig strejk som fortskrider i perfekt stillhet” och att kombinera olika aktionsformer, bland vilka fabriksockupationer, uppträdandet av stora och hårda strejkvakter, omedelbart svar på repressivt våld, gatudemonstrationer som omvandlas till skärmytslingar med ordningsmakten, och t o m uppförandet av barrikader, förtjänar särskilt omnämnande.

Att dölja det *spontana och oundvikliga* ursprunget till denna radikaliserings av aktionsformerna, och att tro på den nedriga teorin om ”vänsterprovokatörer” som konspirerar för att skapa ”våldsamma incidenter” i gaullismens intresse,⁶ måste reformisterna och neo-reformisterna av alla kulörer bortse från det faktum att liknande demonstrationer inträffade redan under den belgiska generalstrejken 1960-1961 (gatubarrikader i Hainaut, attack på Guillemins-bangården i Liège), att unga arbetare massivt övergick till aktioner av detta slag under strejkerna i Mans, Caën, Mulhouse, Besançon och på andra håll i Frankrike 1967, att radikaliserings av arbetarungdomen har åtföljts av liknande aktionsformer i Italien (Trieste, Turin) och även i Västtyskland.

Med andra ord, i stället för att ansluta oss till Pompidous löjliga tes om en ”internationell konspiration”, måste vi inse att den vändning som masskampen tagit är spontan och orsakad av objektiva faktorer som vi måste blottlägga, i stället för att skylla på studenternas småborgerliga karaktär, de ungas ”politiska omognad”, eller de legendariska provokatörernas roll.

⁵ Ernest Mandel: ”A Socialist Strategy for Western Europe”, *International Socialist Journal*, nr. 10, sid 440-441. [Jfr. intervjun [En socialistisk strategi för Västeuropa](#)]

⁶ I sin rapport till PCF:s centralkommitté 8-9 juli 1968 (*L'Humanité*, 10 juli 1968), hävdar Waldeck-Rochet att ”vår andra uppgift är att försvara de demokratiska friheterna mot de auktoritära och fascistiska tendenser som växer sig starkare”. Hur kan det då komma sig att PCF ingenting hade att säga i protest mot förbudet mot yttersta vänsterns organisationer, och att det även försåg regeringen med en förevändning för detta förbud genom att inför myndigheterna prata om ”Geismars väpnade milis”? Men den demokratiska arbetarrörelsens historia visar att en repression som tolereras när den riktas mot yttersta vänstern oundvikligen sprider sig till hela vänstern. I nazisternas koncentrationsläger hade de tyska socialdemokratiska ledarna en möjlighet att meditera över den politiska visdomen i att acceptera anti-kommunistiska åtgärder under förevändningen att det fascistiska förtrycket ”objektivt” hade framprovocerats av ”kommunistiskt våld”.

Det är emellertid inte svårt att förstå varför varje radikalisering av klasskampen tenderar att snabbt leda till en våldsam konfrontation med våldsapparaten. Vi har under två decennier sett en ständig förstärkning av våldsapparaten och de olika lagar och förordningar som hindrar strejker och arbetardemonstrationer i Västeuropa. Om arbetarna under ”normala” perioder inte kan göra uppror mot dessa förtryckarorgan, så gäller detta inte längre under en mass-strejk, som plötsligt gör dem medvetna om vilken enorm kraft som ligger i deras kollektiva aktioner. Plötsligt och spontant inser de att den befintliga ”ordningen” är en borgerlig samhällsordning som tenderar att kväva kampen för proletarietets befrielse. De blir medvetna om att denna kamp inte kan gå utöver en viss nivå utan att i allt större utsträckning råka i konflikt med de s k ”våktarna” av denna ”ordning” och att denna frigörelsekamp kommer att förbli förgäves om arbetarna fortsätter att respektera de spelregler som deras fiender tänkt ut för att strypa deras revolt.

Det faktum att det bara var en minoritet unga arbetare som använde sig av dessa kampformer, så länge de ännu befann sig i sin linda, det faktum att det var bland de unga arbetarna som studenternas barrikader vann störst anklång, det faktum att det även vid Flins och Peugeot/Sochoux alltid var de unga arbetarna som mest beslutsamt besvarade ordningsmaktens provokationer – dessa fakta försvagar inte alls ovanstående analys. I varje revolutionär våg är det alltid en relativt liten minoritet som prövar nya radikala aktionsformer. Istället för att fnysa åt den ”anarkistiska teorin om aktiva minoriteter” borde PCF-ledarna läsa vad Lenin har att säga om just detta ämne.⁷ Det förflutnas misslyckanden och besvikelser och den ideologiska deformation som blir resultatet av den oupphörliga propagandan till förmån för den ”fredliga och parlamentariska vägen” väger dessutom mindre tungt på den yngre generationen än på de äldre.

Händelserna i maj 1968 visar också att idén om en lång period av dubbelmakt, idén om en gradvis erövring och institutionalisering av arbetarnas makt eller vilken-som-helst anti-kapitalistisk strukturreform, vilar på en illusorisk uppfattning om den skärpta klasskampen under förrevolutionära eller revolutionära perioder.

Borgarklassens makt kan aldrig omstörtas genom en rad små erövringar. Om det inte sker en abrupt och brutal förändring i styrkeförhållandena kommer Kapitalet alltid att finna sätt att integrera dem i systemets funktion. Och när det sker en radikal förändring av styrkeförhållandena tenderar massrörelsen spontant mot en genomgripande omvälvning av den borgerliga makten. Dubbelmakten återspeglar en situation där maktövertagandet redan är objektivt möjligt, som ett resultat av försvagningen av bourgeoisin, men där endast bristerna i massornas politiska förberedelser och dominansen av reformistiska och halv-reformistiskt tendenser i deras mitt tillfälligt stoppar deras verksamhet på ett mellanstadium.

I detta avseende bekräftar maj 1968 lagen hos alla revolutioner, nämligen att när så stora krafter är involverade, när så mycket står på spel, när minsta fel eller minsta djärva initiativ från båda sidor radikalt kan ändra händelseutvecklingen under loppet av några timmar, då är det helt orealistiskt att hoppas på att kunna ”frysa” denna ytterst instabila jämvikt under flera år. Borgarklassen är tvungen att nästan omedelbart försöka återerövra vad massorna tagit ifrån den på maktens område. Om massorna inte vill ge vika för sin motståndare, måste de nästan

⁷ ”Huvudformen för decemberrörelsen i Moskva var fredlig strejk och demonstrationer. Den överväldigande majoriteten av arbetarmassan deltog aktivt endast i dessa kampformer. Men just decemberaktionen i Moskva visade påtagligt, att generalstrejken hade överlevt sig själv som självständig och huvudsaklig kampform, att rörelsen med spontan, oemotståndlig kraft bryter igenom denna trånga ram och skapar en högre kampform – upproret.”(Lenin: [Moskvaupprorets lärdomar](#)).

omedelbart utvidga sina erövringar. Så har det varit i alla revolutioner och så kommer det att vara även i framtiden.⁸

3. *Det centrala strategiska problemet*

All svaghet, all oförmåga hos arbetarrörelsens traditionella organisationer inför de problem som ställs av möjliga revolutionära resningar i Västeuropa, visar sig i det sätt på vilket Waldeck Rochet, PCF:s generalsekreterare, formulerade det dilemma som enligt honom klavband det franska proletariatet i maj 1968:

”I verkligheten var det val man stod inför i maj följande:

- Antingen måste man agera på ett sådant sätt att strejken gör det möjligt att uppfylla arbetarnas viktigaste krav, och på samma gång, på det politiska planet, föra en politik som syftar till att genomdriva nödvändiga demokratiska förändringar med konstitutionella medel. Detta var vårt partis linje,

- Eller så måste man helt enkelt framprovocera en kraftmätning, med andra ord röra sig mot ett uppror: detta skulle innebära väpnad kamp som syftar till att störta regimen med våld. Detta var den äventyrliga inställningen hos vissa ultravänsteristiska grupper.

Men eftersom både militären och de repressiva styrkorna stod på de etablerade myndigheternas sida,⁹ och eftersom den överväldigande massan av folket var helt fientlig till ett sådant äventyr, är det uppenbart att om man slagit in på en sådan kurs så skulle det helt enkelt ha lett arbetarna till slakthuset och bidragit till att krossa arbetarklassen och dess avantgarde, det kommunistiska partiet.

Ja, vi gick inte i fällan. För det var den gaullistiska regimen verkliga plan.

I själva verket var deras uträkning ganska enkel: när de ställdes inför en kris som de själva hade framkallat med sin anti-sociala och anti-demokratiska politik, räknade de med att utnyttja denna kris för att rikta ett avgörande och bestående slag mot arbetarklassen, mot vårt parti, och mot varje demokratisk rörelse.”¹⁰

Med andra ord: antingen var man tvungen att begränsa målen för generalstrejk som omfattade tio miljoner arbetare¹¹ till dagskrav, dvs till bara en bråkdel av minimumprogrammet, eller så

⁸ Redan från början av fabriksockupationerna försökte ordningsmakten att återta ett antal strategiska punkter som de strejkande hade intagit, såsom telekommunikationscentrum. En arbetarrörelse som inte togs på sängen skulle ha kunnat försvara dessa viktiga positioner som hade intagits utan ett slag, och använda myndigheternas provokationer för att i stigande grad få massorna att acceptera tanken på defensivt beväpnade strejkvakter. ”Rädslan för inbördeskrig” skulle ha ersatts av en önskan om självförsvar.

⁹ Läsaren kommer att uppskatta värdet av detta argument. Utan tvekan är den slags ”fredliga revolution” PCF-ledningen förväntar sig en revolution där ”militären och de repressiva styrkorna” kommer att avdunsta som genom ett trollslag, såvida inte... de har gått över till folkets sida. Vi väntar otåligt på att Waldeck-Rochet för oss ska avslöja hemligheten med denna mirakulösa förvandling av en repressiv kraft till ingenting eller till en ”folkets armé”, utan föregående kamp för att upplösas denna armé, vilket skulle kräva att man tillgriper revolutionära medel. Jfr Lenin: ”Man kan inte kämpa mot de moderna trupperna, heter det, trupperna måste bli revolutionära. Det är självklart, att det inte ens kan bli fråga om någon allvarlig kamp, om revolutionen inte blivit en massrörelse och inte omfattar också trupperna. Det är självklart, att det är nödvändigt att arbeta bland trupperna. Men man får inte föreställa sig truppernas övergång som något slags enkel engångshandling, vilken skulle vara resultatet av å ena sidan övertygelsekraft och å andra sidan medvetenhet. Moskvaupproret visar oss åskådligt hur schablonmässig och dödfödd en sådan åsikt är. Truppernas vacklan, som under varje verklig folkrörelse är oundviklig, leder i praktiken till en verklig *kamp om trupperna*, när den revolutionära kampen skärps. Moskvaupproret visar oss just bilden av den mest hårdnackade, mest rasande kamp mellan reaktionen och revolutionen om trupperna.” ([Moskvaupprorets lärdomar](#)).

¹⁰ *L'Humanité*, 10 juli 1968.

¹¹ Det är i detta sammanhang viktigt att CGT-ledningen aldrig utlyste någon generalstrejk, utan nöjde sig med påståendet att generalstrejken ”var ett faktum”. I verkligheten implicerade utlysandet av en generalstrejk uppställandet av mål som gick utöver de i en industriell kamp, och innebar (i den leninistiska traditionen) att man erkände att frågan om makten hade ställts. I Belgien 1960-1961, inför en mycket mindre massiv strejk än i Frankrike i maj 1968, och utan fabriksockupationer, kritiserade kommunistpartiet den socialdemokratiska

måste man omedelbart kasta in sina styrkor i ett väpnat uppror för revolutionär erövring av makten. Det var antingen det ena eller det andra, minimum eller maximum. Eftersom man inte var redo för en omedelbar resning, måste man inrikta sig på att uppnå en ny uppsättning Matignon-överenskommelser. Man kan lika gärna dra slutsatsen att eftersom man aldrig kommer att vara redo för ett omedelbart uppror i början av en generalstrejk – framför allt om man fortsätter att inskräpa ”respekt för laglighet” hos massorna och hos sitt eget parti – då kommer man *aldrig* att föra andra kamper än de som gäller dagskrav.

Är det möjligt att föreställa sig en inställning längre bort från marxismen, för att inte tala om leninismen?

När den borgerliga regimen är stabil och stark skulle det vara absurd att kasta in sina styrkor i en revolutionär aktion som syftar till att omedelbart störta Kapitalet; i så fall skulle man med säkerhet lida nederlag. Men hur ska man komma från denna starka och stabila regim till en regim som är försvagad, skakad, sönderfallande? Med hjälp av något mirakulöst språng? Kräver inte en radikal förändring av styrkeförhållandena en rad avgörande dråpslag? Öppnar inte sådana slag en process av fortskridande försvagning av borgarklassen? Är det inte en elementär plikt för ett parti som påstår sig vara ett arbetarparti – och till och med den socialistiska revolutionens parti – att driva denna process så långt som möjligt? Kan det göras om man automatiskt utesluter all kamp utom den som gäller dagskrav... så länge situationen inte är mogen för ett omedelbart väpnat uppror, där segern är garanterad fullt ut?

Utgör inte en strejk som omfattar tio miljoner arbetare, med fabrikena ockuperade, en betydande försvagning av Kapitalets makt? Borde man inte koncentrera alla sina ansträngningar på att försöka vidga bränschen, för att få ett grepp över fienden, för att se till att Kapitalet inte längre kommer att snabbt kunna återupprätta ett för det gynnsamt styrkeförhållande? Finns det någon annat sätt att åstadkomma detta än genom att vrida den verkliga makten ur Kapitalets händer, makten i fabriken, makten på gatorna – dvs genom att övergå från en kamp för ekonomiska dagskrav till en kamp för anti-kapitalistiska strukturreformer, för övergångskrav? Om man medvetet avstår från att kämpa för dessa mål, om man medvetet begränsar sig till en kamp för dagskrav, skapar man då inte alla de gynnsamma betingelser som krävs för att återupprätta ett styrkeförhållande som gynnar borgarklassen, för en ny och plötslig omkastning av tendenserna? Hela kapitalismens historia vittnar om dess förmåga att ge efter för materiella krav när dess makt är hotad. Den vet bara alltför väl att om den kan behålla sin makt så kommer den dels att kunna att ta tillbaka vad den har gett (genom ökade priser, skatter, arbetslöshet, etc.) och dels bryta ner den genom att öka produktiviteten. Dessutom kommer varje borgarklass som har skrämts av en exceptionell strejk, men som fortfarande är i besittning av statsmakten, att tendera att omedelbart övergå till motoffensiv och förtryck, så snart massrörelsen börjar ebba ut. Arbetarrörelsens historia bevisar det: ett parti som är fångat i Waldeck Rochets dilemma kommer aldrig att göra revolution, och kommer oundvikligen att besegras.¹²

fackföreningsledningen för att denna inte utlyst en generalstrejk. I Belgien utgör dock kommunistpartiet bara en ganska liten minoritet inom fackföreningsrörelsen.

¹² Waldeck-Rochet hävdar också att ”En förutsättning för en framgång för den fredliga vägen är att arbetarklassen, genom en korrekt allianspolitik, i kampen för socialismen lyckas samla en sådan styrkeöverlägsenhet, att den isolerade storbourgeoisin inte längre är i stånd att tillgripa ett inbördeskrig mot folket”. Hela den reformistiska kretinismen bryter klart fram i dessa ord: ”styrkeöverlägsenheten” mäts inte längre genom graden av proletariats mobilisering, initiativförmåga, djärvhets eller energi, utan uteslutande av att motståndarens motståndsvilja försvinner. Så länge som bourgeoisien kan ”tillgripa inbördeskrig” är det bättre att ligga lågt! Med en sådan inställning skulle varken den ryska, jugoslaviska eller kinesiska revolutionen, för att inte tala om den kubanska eller vietnamesiska revolutionen, någonsin har inletts. Det bör tillfogas att en sådan klenmodighet är det bästa sättet att uppmuntra bourgeoisin att själv starta sitt inbördeskrig. Socialdemokratin vek tillbaka med

Genom att vägra engagera sig i den process som leder från kampen för dagskrav till kamp om makten, via kamp för övergångskrav och upprättande av organ för dubbelmakt har reformisterna och neo-reformisterna för alltid dömt sig själva till att betrakta varje revolutionär åtgärd som en ”provokation” som försvagar massorna och ”stärker reaktionen”. Det var den gamla visa som den tyska socialdemokratien ständigt upprepade 1919, 1920, 1923, och 1931-33. Det var ”vänsteristiska äventyrare, anarkister, kuppmaakare och spartakister och bolsjeviker” (vid den tiden var trotskisterna ännu inte inkluderade), som var skyldiga till att borgarklassen hade majoritet i Weimarrepublikens konstituerande församling, ty deras ”våldsamma handlingar” hade ”skrämt folket” klagade folk som Scheidemann 1919. Det var kommunisternas fel om nazismen hade kunnat bli stark, ty hotet om revolution drev över medelklassen till kontra-revolutionens läger, upprepade de 1930-33.

Det är betecknande att även 1918 års Kautsky fortfarande insåg att arbetarrörelsen under mäktiga masstrejker, inte kunde begränsa sig till traditionella aktions- och organisationsformer (fackföreningar och val), utan måste övergå till högre organisationsformer, dvs upprätta kommittéer valda av arbetarna, av sovjettyp. Icke desto mindre hade Lenin redan skarpt kritiserat den vacklan, de självmotsägelser och den eklekticism som karakteriserade Kautsky av år 1918. Hur långt skulle han ha tvingats gå i opposition till Waldeck Rochets argument, som lyder: eftersom vi inte är redo att omedelbart organisera ett segerrikt väpnat uppror, är det bättre att inte skrämja bourgeoisin och begränsa oss till löneökningar och till val – detta vid en tidpunkt då Frankrike upplever den största strejken i sin historia, där arbetarna ockuperar fabriker, där polisförbundet meddelar att det inte längre kommer att användas för repressiva syften, där Banque de France inte längre kan trycka sedlar pga brist på arbetare som är villig att arbeta, där – ett säkert tecken på den borgerliga maktens instabilitet – så perifera skikt som arkitekter, proffscyklist, sjukhuspersonal och notarier börjar ”sätta sig upp mot” regimen?

En diskussion om ett ”maktvakuum” som lagts fram på ett så abstrakt sätt är helt klart ganska fruktlös. Men Waldeck Rochet, som har övertagit den gaullistiska tesen om en ”komplott” (i hans version är det gaullisterna som är dess upphovsmän!), och som därmed ersätter en analys av klasskampen med att tillgripa demonologi, bör komma ihåg att samma regim som, enligt honom, till varje pris ville locka in arbetarklassen i en ”kraftmättningsfälla”, var mer än villig att gå fackföreningsledarna till mötes och förhandla om ett avslutande av strejken i utbyte mot mycket betydande materiella eftergifter.

Om det gaullistiska målet verkligen hade varit att ”framprovocera en kraftmätning”, så skulle vägen dit ha varit ganska uppenbar: att vägra *varje* dialog med fackföreningarna så länge fabriker var ockuperade. Då skulle kraftmätningen ha varit oundviklig inom loppet av några veckor. Men den gaullistiska regimen undvek förstås sådan galenskap, och hade goda skäl till det! Dess värdering av styrkeförhållandena och *den ständiga försämringen av densamma ur bourgeoisins synvinkel*, var mycket mer korrekt än den som Waldeck Rochet presenterar idag. Med andra ord, det som regimen eftersträvade var inte en kraftmätning, utan att få slut på strejken så fort som möjligt och till nästan vilket pris som helst. Med andra ord är hela tesen om ”fällan” ingenting annat än en myt vars syfte är att avleda uppmärksamheten från de verkliga problemen.¹³ Dessutom, om det fanns någon ”plan” från de Gaulles sida, så är den från 30

liknande argument när Hitler hotade den, i Grekland gjorde samma mentalitet det möjligt för överstarna att ta makten utan att möta något allvarligt motstånd.

¹³ När De Gaulle lyckades vända upp och ned på situationen den 30 maj, eftersom ledarna för arbetarrörelsen accepterade att man återgick till den ”parlamentariska vägen”, kunde han självfallet öka trycket från de repressiva styrkorna. Men även då visade exemplen Flins och Sochaux på vilka möjligheter som arbetarna hade att svara på angreppen. ”Inbördeskrigets spöke” utnyttjades av regimen såväl som av PCF-ledningen för att dölja den verkliga situationen och dess möjligheter, nämligen dynamiken i en politik av folkligt självförsvar mot de rep-

maj glasklar: Stoppa strejkerna så snabbt som möjligt och sedan gå till val. Vilken var PCF-ledarnas reaktion? Gick de inte huvudstupa in i denna ”fälla”, till den grad att de förebrådde de strejkande för att ”hjälpa regimen att undvika val”? Och vad blev resultatet av detta?

Det är därför som alla hårklyverier som omgärdar frågan huruvida det verkligen var ett maktvakuum i maj, och huruvida de Gaulle någonsin ”klargjorde sin avsikt att dra sig tillbaka och överge fältet” hör till samma kategori av tänkande som anspelar på sammansvärjningar, förräderier och ”provokatörer” i stället för att göra en allvarlig analys av de befintliga sociala krafterna och dynamiken i samspelet mellan deras inbördes relationer.

”Maktvakuum” är inte en gåva som man tar emot färdig av historien. Att invänta den passivt eller med hjälp av valkampanjer innebär att man själv avstår från att aldrig uppleva det. ”Maktvakuum” är bara kulmen på en hel process där styrkeförhållandena för den härskande klassens del försämras. Några få timmar innan oktoberupproret visade inte ens Kerenskij någon ”avsikt att dra sig tillbaka och överge fältet”. Det väsentliga är inte att delta i skolas-tiska debatter om definitionen av ett riktigt ”maktvakuum”. Det väsentliga är att ingripa i masskampen på ett sådant sätt att styrkeförhållandena för Kapitalets vidkommande ständigt försämras. Vid sidan av en strategi som syftar till vrida den verkliga makten ur bourgeoisins händer, är en outtröttlig propaganda för revolutionen, även om villkoren ännu inte är ”helt” mogna, en nödvändig förutsättning för dess framgång.¹⁴

Det centrala strategiska problemet är därför just att förkasta dilemmat ”antingen rent ekonomiska strejker och val (dvs. att fortsätta verksamheten som vanligt), eller omedelbart väpnat uppror med förbehållet att alla villkor för seger är garanterade i förväg”. Man måste förstå att generalstrejker som de i december 1960-januari 1961 i Belgien och i maj 1968 – framför allt när nya former av radikal kamp från massornas sida uppträder i samband med dem – kan och måste leda till mer än löneökningar, även om förberedelserna för ett väpnat uppror på intet sätt är klara. De kan och måste leda till att massorna erövrar nya verkliga maktpositioner, kontroll- och vetomakt som skapar en tudelning av makten, höjer klasskampen till sin högsta och skarpaste nivå och på så sätt leder fram till att förutsättningarna för ett revolutionärt maktövertagande mognar.

4. Massornas spontanitet, dubbelmakten och den revolutionära organisationen

Vissa kanske godtar att studenterna verkligen hade revolutionära intentioner i maj 1968, men visst var den överväldigande majoriteten av arbetarna inställda på att acceptera den

ressiva styrkorna, som var utmattad av ständig kamp mot studenterna, en kamp som började sprida sig till allt fler städer, regimen tvekan att mobilisera den i Frankrike stationerade armén (som hölls inom kasernerna under de avgörande veckorna), möjligheten att omvandla åtskilliga hundratal företag till motståndsbastioner mot CRS och till skydd för demonstranterna. Detta är fakta i målet. Vilka möjligheter och mål skulle under dessa konkreta omständigheter ett ingripande från fallskärmsoldater ha haft, mitt under en generalstrejk och inför ett proletariat som håller den högsta säkerheten i sina händer: landets hela produktionsapparat? Erfarenheten från juli 1936 i Spanien, när arméns kupp bröts på några dagar i praktiskt taget alla proletära centra av beslutsamma arbetare, är rik på lärdomar. Frankrike år 1968 är långt ifrån att innehålla de efterblivna regioner som Spanien fortfarande hade 1936, och som fungerade som basområden för fascismen: 1968 års Europa har ingenting gemensamt med 1936 års Europa. Den franska medelklassen är knappast redo att acceptera en blodig diktatur. Är det möjligt att de Gaulle inte gjorde alla dessa överväganden, eller att han skulle ha vågat formulera de hot som han framförde om han inte hade varit övertygad om att hans motståndare skulle dra sig tillbaka i stället för att anta utmaningen?¹⁴ ”Hos Kautsky finns inte ens en skymt av förståelse för den sanningen att revolutionären och marxisten skiljer sig från bracken och kälkborgaren genom att han förstår att bland de okunniga massorna *propagera* nödvändigheten av den mognande revolutionen, *bevisa* dess oundviklighet, *klargöra* dess nytta för folket och *förbereda* proletariatet och alla arbetande och utsugna massor till revolutionen.” (Lenin: [Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky](#)).

ekonomistiska karaktär som de fackliga ledarna gav strejken? Det är så M. Duverger, Jean Dru och andra instämde i PCF:s analys.

Det är mycket svårt att veta vad massan av arbetarna tänkte under majdagarna, de har i själva verket inte uppmanats att tala för sig själva. Men det borde ha varit lätt att ta reda på vad som sysselsatte deras tankar, om det hade funnits någon verklig önskan att ta reda på detta. Man skulle bara ha behövt sammankalla arbetarna på företagen i stormöten, uppmanat dem att tydligt framföra sina åsikter, besluta om att fabriker skulle ockuperas av hela arbetarmassan, se till att största möjliga arbetardemokrati rådde, och sammankalla gemensamma möten med representanter för de olika fabriker vid varje vändpunkt av strejken: kort sagt att inom ramen för generalstrejken bilda strejkkommittéer där delegaterna kunde utbytas när som helst, och den slags ständiga ifrågasättande och debatt under massornas kritiska öga som utmärkte sovjeterna – som för sådana strejker inte bara förespråkades av Lenin, Trotskij och Rosa Luxemburg, utan även av Kautsky 1918. De officiella ledarna för den franska arbetarrörelsen stod långt ifrån även dåtidens Kautsky.¹⁵

De fackliga ledarna strävade efter att till varje pris undvika sådana massockupationer och sådana konfrontationer mellan idéer. De försökte med alla medel hindra studenternas revolutionära talesmän från att få tillträde till fabriker. Detta visar att de inte var så säkra på arbetarnas reaktioner. Det faktum att arbetarna som sammankallats för att ratificera "Grenelle-avtalet", i själva verket avslög det med förkrossande majoritet utgör en annan indikation på massornas instinktiva vilja att inte inskränka rörelsen till att enbart handla om dagskrav.

Dessutom kan man fråga sig: om det är korrekt att arbetarna bara ville ha en stor löneökning, varför började de då spontant ockupera fabriker? De franska arbetarna har deltagit i många aktioner för löneökningar under de senaste tjugo åren. Dessa rörelser har aldrig nått en omfattning jämförbar med den i maj 1968, aktionsformerna har aldrig närmast sig dem i maj 1968. Genom att ockupera fabriker, genom att bege sig ut på gatorna i tiotusental och ibland hundratusental, genom att hissa den röda flaggan över sina arbetsplatser, genom att överallt sprida sådana paroller som: "Tio år är tillräckligt", "Fabriker till arbetarna", "Arbetarmakt", "Makten till arbetarklassen", uttryckte massan av strejkande ambitioner som gick långt utöver rent ekonomiska krav.¹⁶

Men det finns ett mycket mer övertygande bevis på det faktum att även arbetarna ville gå längre än en enkel rutinmässig kampanj "för högre löner och ett bra val". Det som bevisar det är deras uppträdande närhelst de fick tillfälle att uttrycka sig fritt, när den byråkratiska ridån var skakad eller hade gett vika, när det hade ägt rum massockupationer i fabriker, när initiativen kunde utvecklas fritt från basen och uppåt. Det finns ännu ingenting som kan liknas vid en fullständig förteckning med sådana erfarenheter, men listan är redan imponerande:

- Vid CSF-fabriken i Brest beslutade arbetarna att fortsätta produktionen, men de producerade vad de själva ansåg viktigt, framför allt walkie-talkies för att hjälpa de strejkande och demonstranterna att försvara sig mot repressionens styrkor;

¹⁵ Lenin citerar Kautsky, som skrev: "Överallt visar det sig att proletarietets hittillsvarande ekonomiska och politiska kampmetoder är otillräckliga gentemot de jättekrafter som finanskapitalet ekonomiskt och politiskt förfogar över.... Den sovjetiska organisationsformen är alltså", sammanfattar Kautsky, "en av vår tids viktigaste företeelser. Den lovar att bli av utslagsgivande betydelse i de stora avgörande strider mellan kapital och arbete som vi går tillmötes."(ibid.).

¹⁶ Jag hänvisar läsaren än en gång till Lenin: "Vilken skam för socialdemokratin innebär inte detta tal om konspiration i samband med en sådan folklig rörelse som decemberkampen i Moskva!" ("Rapport om RSDAP:s enhetskongress", maj 1906, *Collected Works*, Moskva 1962, vol. X, s. 367). [RSDAP:s 4:e kongress, den s k enhetskongressen hölls i Stockholm]

- I Nantes, försökte strejkkommittén kontrollera trafiken till och från staden, de distribuerade tillstånd för användningen av fordon och blockerade infarterna till staden med barrikader. Det verkar också som om samma kommitté hade utfärdat kredit-kuponger som accepterades som valuta av vissa handlare och bönder,
- I Caën förbjöd strejkkommittén allt tillträde till staden under 24 timmar;
- I Rhône-Poulenc-fabrikerna i Vitry beslöt de strejkande att upprätta relationer med direkt utbyte med bönderna, försökte utvidga detta experiment till andra företag, och diskuterade övergången till en ”aktiv strejk” (dvs återgång till arbetet, men där man arbetade för sig själva, enligt egna planer) – även om de kom till slutsatsen att det vore bättre att vänta med detta sista experiment tills flera andra företag var redo att följa deras exempel;¹⁷
- I cementfabrikerna i Mureaux röstade arbetarna vid ett stormöte för att avsätta chefen. De vägrade acceptera arbetsgivarens förslag om att göra en ny omröstning. Chefen i fråga skickades därefter till en annan filial av samma cementfabriker, där arbetarna av solidaritet med grabbarna från Mureaux, omedelbart gick ut i strejk, för första gången i fabriken historia;
- I Wonder-batterifabriken i Saint-Ouen valde de strejkande en strejkkommitté vid ett stormöte och för att visa sitt missnöje med CGT:s reformistiska linje barrikaderade de sig inne i fabriken och vägrade att släppa in fackliga funktionärer;
- I Saclay rekvirerade arbetarna vid centret för kärnenergi material från fabriken för att fortsätta strejken;
- I örlogsvarven i Rouen tog arbetarna de ungdomar som sålde revolutionär litteratur under sitt beskydd, och förbjöd CRS [franska kravallpolisen], som förföljde och försökte gripa dem att komma in i fabriken;
- I flera Paris-tryckerier framtvängde de anställda antingen förändringar av tidningsrubriker (”Le Figaro”) eller vägrade att trycka en tidning (*La Nation*), när innehållet var direkt skadligt för strejken;
- I Peugeotts anläggning i Sochaux byggde arbetarna barrikader mot CRS:s intrång och jagade dem senare segerrikt ut ur fabriken;
- I Paris organiserade CLEOP (sambandskommittén för student-arbetare-bönder) försörjningskonvojer med livsmedel från jordbrukskooperativen, vilka fördelades direkt till fabrikerna eller såldes till självkostnadspris (t.ex. kycklingar för 80 centimes, ett kilo ägg 11 centimes osv);
- I Citroën-fabrikerna i Paris gjordes ett första blygsamt och embryonalt försök att rekvirera lastbilar för att stå i de strejkandes tjänst;¹⁸
- Det kanske allra mest värtaliga exemplet av alla: i skeppsvarvet Chantiers de l’Atlantique i Saint-Nazaire ockuperade arbetarna fabriken och vägrade *under tio dagar* att lämna in en förteckning med dagskrav, trots ständiga påtryckningar från den fackliga apparaten.

¹⁷ Observera att samma arbetare spontant upptog kontakt med olika kemiska fabriker i Västeuropa, och visade på så sätt mer initiativförmåga och mer ”europeiskt medvetande” än alla de fackliga ledningarna tillsammans. FIOM-CISL [en internationell metallarbetarfederation], vars kongress hölls under majhändelserna uttryckte ingen högre solidaritet än att rösta för 10.000 dollar till stöd för de strejkande (0,1 cent per strejkande).

¹⁸ För källor till denna information se särskilt *Le Monde* 29 maj 1968, *Le Figaro* 30 maj 1968; *La Nouvelle Avant-Garde* juni 1968; *Nouvel Observateur* 19 juni 1968 och juli 1968; ”Mai 1968, première phase de la révolution socialiste française”, specialnummer av *Quatrième Internationale*, maj-juni 1968, osv., osv.

När denna lista är färdig, hur kommer det då att vara möjligt att bestrida att den uttrycker arbetarklassens spontana benägenhet att ta sitt öde i egna händer och att reorganisera samhället i enlighet med sina övertygelser och ideal? Handlar det här om aktiviteter kring en strejk som enbart avser ekonomiska dagskrav, en ”typisk strejk”, eller handlar det om en strejk vars omfattning och inre logik drev massorna till att gå bortom dagskraven?¹⁹

Som argument mot denna analys har man använt resultatet av parlamentsvalen och det gaullistiska uppsving som detta resultat speglar. Men sådana argument är starkt färgade av parlamentarisk kretinism, genom låtsad okunskap om vad val representerar i den *borgerliga* demokratin.

I den första omgången erhöll vänstern 41% av rösterna och gaullisterna 44%. Men om hänsyn tas till det stora antalet arbetare som avstod från att rösta vid detta tillfälle, av avsky för de stora arbetarorganisationernas politik, men som ändå förblir tillgängliga för arbetarklassaktioner, om hänsyn tas till de hundratusentals ungdomar som stod i spetsen för maj-1968-rörelsen, men som fortfarande berövas rösträtt genom ett anti-demokratiskt valsysteem, bland dem 300 000 som – trots att de var över 21 år inte kunde rösta eftersom regimen vägrade att låta uppdatera röstlängderna, då kan man utan att överdriva anta att även efter den oerhörda besvikelsen 30 maj, var vänsterns och gaullismens styrkor i jämvikt bland det franska folket.

Dessutom kom detta resultat efter en lyckad manöver från den gaullistiska regimens sida, och efter ett beklagligt taktiskt nederlag för vänstern, som hade accepterat de spelregler som faststälts av klassfienden, dvs att stoppa strejken på basis enbart av ekonomiska krav, att *de facto* acceptera förtryck mot yttersta vänstern, att se valet som en lösning på de vitala frågor som rests i maj 1968. Kan det för ett ögonblick betvivlas att om vänstern bibehållit initiativet, och om vänstern hade kunnat utnyttja den enorma kampförmåga, entusiasm och generositet som hade samlats under de fyra veckorna i maj för att införa arbetarkontroll, demokratiskt valda områdes- och fabrikskommittéer. förenade på nationell nivå, beväpnade strejkvakter, tryckerier som stod till folkets förfogande, förutom uppfyllandet av de ekonomiska dagskraven – kan det betvivlas att de 45 % av den franska nationen som vänstern trots allt representerade på kvällen den 23 juni, i så fall inom loppet av några dagar skulle ha blivit 50 och mer än 50%?

All nutidshistoria vittnar om detta faktum: ”Rädslan för inbördeskrig” spelar roll som motiv när medelklassen och de s k ”flytande rösterna” gör sina politiska val, men faktorer som tendensen att flytta över till den starkaste sidan, frestelsen att ansluta sig till segrarsidan, attraktionskraften hos den sida som ådagalägger det mest beslutsamma och energiska initiativet, väger betydligt tyngre i vågskålen.²⁰ I denna mening hade de Gaulle redan vunnit slaget kvällen den 30 maj, inte så mycket genom att kring sig själv samla ”rädslans parti”,

¹⁹ Waldeck Rochet citerar Lenin: ”om man säger att varje enskild strejk utgör ett direkt steg mot den socialistiska revolutionen, så är det bara en tom fras”. Det enorma i denna spetsfundighet är häpnadsväckande. Vill Waldeck Rochet insinuera att Lenin skrev: ”om man säger att en strejk med tio miljoner arbetare som ockuperar fabriker är ett direkt steg mot den socialistiska revolutionen, så är det bara en tom fras”? Samme Lenin som skrev att ”en generalstrejk ställer frågan om makten, frågan om ett uppror”?

²⁰ ”Denna oförmåga att förstå består särskilt i följande: de (företrädarna för Andra internationalens och de ”oberoende” socialdemokraterna – EM) glömmer att de borgerliga partierna i allra högsta grad härskar genom att bedra folkets massor, genom kapitalets förtryck, och härtill kommer dessutom ett självbedrägeri om kapitalismens väsen... ’Låt först, under bevarat privatägande, dvs under bevarande av kapitalets välde och förtryck, folkets flertal uttala sig för proletariatets parti – först då kan och måste det ta makten’, säger de småborgerliga demokrater som kallar sig ”socialister” men de facto är bourgeoisins lakejer. ’Låt först det revolutionära proletariatet störta bourgeoisin, tillintetgöra kapitalets förtryck, krossa den borgerliga statsapparaten – då kommer det segerrika proletariatet att snabbt kunna vinna sympati och stöd från de arbetande ickeproletära massornas flertal genom att tillfredsställa dem på utsugarnas bekostnad’, säger vi.” (Lenin: [Valen till Konstituerande församlingen och proletariatets diktatur](#)).

utan genom att överlista sina politiska motståndare – som karakteriserades av tvekan, brist på fantasi, orörlighet och en anda av kapitulation.

Man har ofta invänt mot strategin med anti-kapitalistiska strukturreformer, den övergångsprogramstrategi som jag förespråkar, att den bara är effektiv om den tillämpas av de stora arbetarorganisationerna själva, både de fackliga och politiska. Utan den skyddande barriär som endast dessa organisationer är i stånd att uppföra mot ständigt inträngande av borgerlig och småborgerlig ideologi i arbetarklassen, skulle denna enligt denna uppfattning för närvarande vara tvungen att inskränka sig till kamp för omedelbara ekonomiska krav. Erfarenheterna av maj 1968 har helt kullkastat denna pessimistiska diagnos.

Givetvis skulle existensen av massfackföreningar och masspartier som inte var integrerade i den kapitalistiska regimen och som ständigt skolade arbetarna i en anda av trots och ifrågasättande gentemot regimen, vara ett kraftfullt trumfkort för att påskynda mognaden av arbetarnas revolutionära klassmedvetande. Detta skulle vara fallet även om dessa fackföreningar och partier inte var fullgoda instrument för att erövra makten. Men erfarenheterna av maj 1968 har visat att i avsaknad av ett revolutionärt massavantgarde, kommer proletariatet ändå att generera ett sådant klassmedvetande, eftersom det får näring av alla praktiska erfarenheter av nykapitalismens motsättningar som arbetarna ackumulerar dagligen, genom åren.

Spontanitet är organisationens embryonala form, sade Lenin. Erfarenheterna av maj 1968 gör det möjligt att på två sätt bekräfta att denna observation fortfarande är giltigt. Arbetarklassens spontanitet är aldrig en ren spontanitet, den jäsning bland arbetarna som åstadkoms av avantgardegrupper – ibland av bara en enda erfaren revolutionär militant – är en avgörande faktor: deras uthållighet och tålmod belönas just i sådana stunder, då den sociala febern når sin kulmen. Arbetarklassens spontanitet leder till att en större förtrupp tar form, ty under loppet av några veckor har tusentals arbetare förstått möjligheten av en socialistisk revolution i Frankrike. De har förstått att de måste organisera sig för att uppnå detta mål, och med tusen trådar väver de band med studenterna, med de intellektuella, med de revolutionära avantgardegrupperna som så småningom ger form åt det franska proletariatets framtida revolutionära massparti, där JCR redan verkar vara dess mest solida och mest dynamiska kärna.

Jag är ingen naiv beundrare av arbetarklassens spontanitet som sådan. Även om den oundvikligen får en särskild betydelse när den ställs inför de byråkratiska apparaternas konservatism²¹, uppvisar den uppenbara begränsningar när den konfronteras med en statsapparat och ett högt specialiserad och centraliserad förtryckarapparat. Ingenstans har arbetarklassen ännu spontant störtat den kapitalistiska regimen och den borgerliga staten på nationell nivå, den kommer utan tvekan aldrig att lyckas med det. Även spridningen av dubbelmaksorgan över ett helt land av Frankrikes storlek är, om inte omöjlig, så åtminstone mycket svårare om det saknas en förtrupp som redan är tillräckligt väl implanterad i fabriken för att snabbt kunna generalisera initiativen från arbetare i ett fåtal ledande fabriker.

Dessutom bör man inte överdriva omfattningen av de arbetande massornas spontana initiativ i maj 1968. Detta initiativ var överallt *potentiellt* närvarande, men det förverkligades bara i ett visst antal begränsade fall, oavsett om det rörde sig om beslut att ockupera fabriker eller om

²¹ Vi kan här inte analysera konservatismens materiella och sociala rötter i de stora kommunistpartierna i Frankrike och Italien. Dessa rötter är delvis identiska med den klassiska reformistiska socialdemokratins rötter, delvis skiljer de sig från dem. Vi nöjer oss för tillfället med en kommentar på "ideologiska" planet: det är omöjligt att under mer än två årtionden skola och organisera i en anda av "ny demokrati" och "fredlig väg till socialismen" utan att en sådan organisation står fullständigt handfallen och avvärpnad när den ställs inför en revolutionär framstöt från de breda massorna, som kastar av sig den borgerliga "laglighetens" och parlamentarisms ok.

de tidigare nämnda initiativen att upprätta dubbelmakt. När studenterna gick till handling, lyckades de för det mesta att klara sig undan alla försök att kanalisera rörelsen i reformistisk riktning, medan å andra sidan de flesta arbetarna än en gång lät sig kanaliseras på det sättet. Detta bör inte användas mot dem. Ansvar åligger de byråkratiska apparaterna som under årtal har strävat efter att inom sig kväva all kritisk anda, varje yttring av motstånd mot den reformistiska och neo-reformistiska linjen, varje rest av arbetardemokrati. Gaullismens politiska seger i juni 1968 är det pris som arbetarrörelsen betalar för det faktum att den ännu inte har upphävt dessa relationer mellan förtrupp och massa inom den franska proletariatet.

Men samtidigt som maj 1968 än en gång har påvisat frånvaron av ett fullvärdigt revolutionärt ledarskap och de oundvikliga konsekvenser för den revolutionära resningens framgång som följer av detta faktum, så gör erfarenheten det också möjligt att – för första gången i väst på över 30 år – få en skymt av problemets verkliga dimensioner och vägarna till hur det ska lösas. Det som fattades i maj 1968 för att en första avgörande framstöt för dubbelmakt skulle göras – för att Frankrike (med alla nödvändiga förutsättningar till hands) skulle få uppleva sitt februari 1917 – var en revolutionär organisation som inte behöver vara talrikare i fabriken än vad den var vid universiteten. Vid just denna tidpunkt och på dessa ställen skulle små kärnor av värtaliga arbetare, beväpnade med ett korrekt politiskt program och en korrekt analys och i stånd att göra sig förstådda, ha varit tillräckligt för att förhindra att de strejkande skingrades, att få till stånd massockupationer och demokratiska val av strejkkommittéer i de viktigaste fabriken i landet. Naturligtvis var detta inte ett uppror eller ett maktövertagande, men ett avgörande blad i Frankrikes historia och Europa skulle redan ha vänts. Alla de som tror att socialismen är möjligt och nödvändig bör agera så att bladet nästa gång blir det.

5. Delaktighet, självstyre och arbetarkontroll

För att kunna erövra makten måste det finnas en revolutionär förtrupp som redan har övertygat flertalet av löntagarna om omöjligheten att nå socialismen via den parlamentariska vägen, och som redan förmår mobilisera proletariatets flertal under sin fana. Om PCF hade varit ett revolutionärt parti – d v s om det hade skolat arbetarna i denna anda även i perioder då revolutionen inte stod omedelbart på dagordningen, även, som Lenin uttryckte det, under kontrarevolutionära faser – då skulle ett sådant maktövertagande i princip ha varit möjligt i maj 1968. Men då skulle många saker ha varit annorlunda i maj 1968.

Eftersom PCF inte är ett revolutionärt parti, och eftersom ingen av avantgardegrupperna ännu förfogar över en tillräcklig åhörarskara i arbetarklassen kunde maj 1968 inte utmynna i ett maktövertagande. Men en generalstrejk tillsammans med fabriksokupationer kan och bör sluta med att man erövrar anti-kapitalistiska strukturreformer, med att förverkliga övergångskrav – d v s i skapandet av en dubbelmakt, av en faktisk massornas makt i motsättning till den kapitalets rättsliga makt. För att förverkliga en sådan dubbelmakt är det inte nödvändigt med ett revolutionärt massparti, allt som krävs är en kraftfull spontan arbetarframstöt, stimulerad, berikad och delvis samordnad av ett organiserat revolutionärt avantgarde som fortfarande är för svagt för att direkt ta upp striden om ledningen av arbetarrörelsen med de traditionella organisationerna, men redan starkt nog att kringgå det i praktiken.

Detta organiserade avantgarde är ännu inte ett parti, det är ett framväxande parti, kärnan i ett framtida parti. Och såtillvida att problemen med att bygga detta parti i det stora hela faller inom ramar som motsvarar de som Lenin skissade i *Vad bör göras?*, måste deras lösning berikas av sextio års erfarenhet och införlivandet av alla de särdrag som idag kännetecknar proletariatet, studenterna och andra exploaterade skikt i de imperialistiska länderna.

Man måste också ta hänsyn till det faktum att detta historiskt sett kommer att bli det tredje försöket – eftersom SFIO och PCF har misslyckats – och att tidigare bakslag har hos arbetare och studenter ingjutit en uttalad och befogad misstro mot alla försök att manipulera dem, mot all schematisk dogmatism, och alla försök att *ersätta* de mål som massorna själva uppställt med mål som kommer utifrån. Å andra sidan ger de militanta revolutionärernas förmåga att stödja och förstärka alla delrörelser mot rättfärdiga mål och framstå som de bästa organisatörerna i dessa delstrider dem (och deras organisationer) den auktoritet som krävs för att samla massorna i förenad antikapitalistisk handling.

Den mystifierande karaktären hos den gaullistiska rörelsens förslag om ”delaktighet” har kritiserats tillräckligt så vi behöver här inte tas itu med det närmare. Så länge de viktigaste produktionsmedlen befinner sig i privata händer, kommer oregelbundenheten i investeringarna oundvikligen att orsaka konjunktursvängningar i den ekonomiska aktiviteten, dvs arbetslöshet. Så länge produktionen huvudsakligen är en produktion för profit, kommer den inte i första hand syfta till att tillgodose mänskliga behov, utan kommer att inriktas på de sektorer som producerar maximal profit (även om de gör det genom att ”manipulera” efterfrågan). Så länge kapitalisten och hans direktör har kvar rätten att förfoga över människor och maskiner inom företaget – och från de Gaulle till Couve de Murville så har alla regimens representanter gjort det klart att de aldrig för ett ögonblick drömt om att ifrågasätta *denna* makt – så länge förblir arbetaren alienerad i produktionsprocessen.

Om man lägger ihop dessa tre egenskaper hos den kapitalistiska regimen, får man bilden av ett samhälle där de proletära villkorens grundläggande drag består. Osäkerheten i tillvaron består. Den producerandes alienation består, konsumentens alienation t o m växer. Som förut leder försäljningen av arbetskraft till att det uppstår mervärde och till ackumulation av kapital – egendom som tillhör en annan klass än den som frambragt den med sitt arbete.²² Att delta inom en sådan ram är verkligen liktydigt med att försöka skärpa alienationen genom att få arbetarna att förlora sin medvetenhet om att de exploateras utan att upphäva själva exploateringen. Proletariatet måste ha rätt att rådfrågas om hur många av dem som ska avskedas. Lycklig är den kyckling som kan hjälpa till med att välja de metoder som ska användas när den plockas!

Men det räcker inte med att avmystifiera demagogin om ”delaktighet”. Det är ingen slump att frasen dök upp under majkrisen. Den är ett uttryck för regimens förståelse av hur skarpa motsättningarna är i det nykapitalistiska Frankrike, ett förebud om dess explosiva karaktär för en hel historisk period. Hur kan man annars förklara varför betydande krafter hos storkapitalet såg sig tvungna att använda argument som de aldrig ens tillgrip 1936 eller 1944-45? Det finns en slående parallell mellan de tyska socialdemokraterna som kämpade mot spartakister och arbetar- och soldatråden i januari 1919 med mottot ”socialisering pågår”, och de Gaulle som försöker avleda revolutionen underifrån och insinuerar att han är beredd att förverkliga den ovanifrån – i ett sammanhang av ordning och lugn, givetvis.

Majutbrottet ställde plötsligt hela det franska samhället inför vår tids sociala fråga i de imperialistiska länderna. Vem ska härska över maskinerna? Vem ska besluta om investeringar, deras inriktning och lokalisering? Vem ska bestämma arbetstakten? Vem ska välja det produktsortiment som skall produceras? Vem ska fastställa prioriteringarna när det gäller användningen av de produktivkrafter som står till samhällets förfogande? Trots försöken att

²² Vi behöver inte insistera på den bedrägliga karaktären av ”vinstdelning” som är den gaullistiska varianten av ”folkkapitalismen” som de amerikanska och västtyska kapitalisterna hyllar. Den skulle bara kunna upplösa de proletära villkoren om den befriade arbetarna från det ekonomiska tvånget att sälja sin arbetskraft, d v s om den tillät honom att skapa sig en förmögenhet som garanterade honom sin försörjning. En ”kapitalism” som ledde till detta resultat skulle ha omintetgjort sig själv, för den skulle inte ha några fler arbetare att exploatera i sina fabriker.

reducera generalstrejken till ett problem om arbetskraftsersättning, tvingar den ekonomiska och sociala verkligheten alla att diskutera det grundläggande problemet, som formulerats av Marx: ”Inte bara höjda löner, utan avskaffande av lönearbetet”.

Revolutionära socialister kan bara glädjas. Händelseutvecklingen har bekräftat vad de har proklamerat under många år, att logiken i nykapitalistiska ekonomin och den intensifierade klasskampen alltmer kommer förskjuta tyngdpunkten i debatten och aktionerna bort från problemen med omfördelning av nationalinkomsten till problemet att bevara eller omstörta de kapitalistiska strukturerna, i företaget, i ekonomin och i hela det borgerliga samhället.

Under majkrisen framfördes parollen ”självförvaltning” på flera håll. Som en allmän propagandaparoll var det inget fel med den, under förutsättning att den betydde ”självförvaltning för arbetarna” och inte ”självförvaltning för varje företag”, och under förutsättning att det gjordes klart att det innebar införandet av demokratisk-centralistisk planering av investeringarna med några kompletterande garantier. Annars riskerar den ”avproletariserade producenten” att upptäcka att han inte ligger till bättre än förut – och en morgon kan han vakna upp som arbetslös.²³

Men utanför förrevolutionära situationer, där ett omedelbart störtandet av det kapitalistiska systemet står på dagordningen, döljer parollen om ”självförvaltning” som en omedelbar målsättning en farlig sammanblandning – och särskilt när den används på det sätt den vid vissa tillfällen användes av ledarna för CFDT. Arbetarnas självförvaltning förutsätter att Kapitalets makt störtas – i företagen, i samhället och inom den politiska maktens sfär. Så länge denna makt består, är det inte bara utopi att vilja överföra beslutandemakten till arbetarna, fabrik för fabrik (som om de strategiska besluten i dagens kapitalistiska ekonomi togs på den nivån och inte på bankernas, trusternas, monopolens och statens nivå!). Det är också en reaktionär utopi, ty om den skulle uppnå en viss inledande institutionell form, skulle den tendera att omvandla arbetarkollektiven till produktionskooperativ, som skulle tvingas att konkurrera med kapitalistiska företag och underkasta sig den kapitalistiska ekonomins lagar och profitkrav. Således skulle man via en omväg föras tillbaka till samma resultat som den gaullistiska ”delaktigheten” syftar till att uppnå: att frånta arbetarna medvetenheten om att vara utsugna, utan att avskaffa de viktigaste orsakerna till deras utsugning.

Majhändelserna antyder samma svar på problemet med ett alternativ till de kapitalistiska ramarna för företaget och hela ekonomin som en socio-ekonomisk analys av nykapitalismen. Svaret kan således varken vara ”delaktighet” (öppet klassarbete), eller ”självförvaltning” (indirekt integrering i den kapitalistiska ekonomin), utan måste vara *arbetarkontroll*. Arbetarkontroll är för arbetarna motsvarigheten till vad globalt ifrågasättande innebär för studenterna.

Arbetarkontroll betyder att arbetarna vägrar låta ledningen förfoga fritt över produktionsmedlen och arbetskraften. Kampen för arbetarkontroll är kampen för att representanter som fritt valts av arbetarna och som kan återkallas när som helst²⁴ ska ha vetorätt rörande beslut som rör anställning och avskedande, hastigheten på löpande band, införandet av nya arbetsprocesser, upprätthållandet eller upphävandet av alla befintliga processer och naturligtvis företagsnedläggelse. Det innebär en vägran att inleda diskussioner med ledningen eller staten

²³ Det jugoslaviska exemplet visar att ett självstyre som är begränsat till företagsnivå och åtföljs av en kraftig tillväxt av marknadsekonomin, under förvärdningen att arbetaren måste skyddas mot ”centralisering” (som om auktoriteten hos en nationell arbetarrådskongress – av sovjeter – som ständigt sammanträder och noggrant respekterar arbetardemokrati inte skulle fungera som ett effektivt instrument i kampen mot byråkratin), riskerar att samtidigt öka den sociala ojämlikheten, byråkratins makt och nackdelar för de arbetarna (inklusive avskedanden och massarbetslöshet).

²⁴ Flera strejkkommittéer – särskilt de i Galeries Lafayette och i Rhône-Poulenc-fabrikerna i Parisregionen – valdes under förutsättningen att deras väljare kunde återkalla dem när de så ville.

som helhet om fördelningen av nationalinkomsten, så länge arbetarna inte har möjlighet att avslöja hur kapitalisterna fiffjar med bokföringen när de talar om priser och vinster. Det gäller med andra ord för arbetarna att öppna ledningens räkenskapsböcker och att själva beräkna de verkliga produktionskostnaderna och de verkliga vinstmarginalerna.

Arbetarkontroll bör inte betraktas som ett en gång för alla fastslaget schema som förtruppen försöker påtvinga klasskampens verkliga utveckling. Kampen för arbetarkontroll – som till stor del är liktydigt med strategin med anti-kapitalistiska strukturreformer, kampen för ett övergångsprogram – måste tvärtom nära knytas till massornas aktivitet, måste ständigt ta sin utgångspunkt i den dagliga verklighet som arbetarna, deras hustrur, studenterna och de revolutionära intellektuella lever i.

Innebär de löneökningar som genomdrevs i maj 1968 ”nödvändigtvis” en ökning av produktionskostnaderna? I vilken utsträckning? Är verkligen de stigande detaljhandelspriserna resultatet av dessa löneökningar?²⁵ Försöker ledningen ”ta tillbaka förlusterna som orsakas av strejkerna” när den snabbar upp produktionen, dvs när den försöker återupprätta sin profitkvot genom att öka det relativa mervärdet? Vem är ansvarig för den kraftiga minskning av valuta-reserven som drabbade Frankrike inom loppet av några dagar? Det kan knappast vara arbetarna eller de små ”vänstergrupperna” som har överfört miljarder franc till Schweiz och andra länder. På grundval av sådana och liknande frågor som uppstår i vardagslivet, kan agitationen för arbetarkontroll ständigt förstärkas, aktualiseras och finslipas.

Syftet är inte att skapa nya institutioner inom ramarna för den kapitalistiska regimen. Målsättningen är att höja medvetandenivån hos massorna, deras stridbarhet, deras förmåga att blixtsnabbt besvara varje reaktionär åtgärd från företagsledning eller regering, och utmana det kapitalistiska systemets funktionssätt inte bara i ord utan i handling. På så sätt kommer massornas revolutionära anda att stärkas, liksom deras beslutsamhet att förkasta den kapitalistiska ”ordningen” och ”myndigheten” och skapa en högre ordning, morgondagens socialistiska ordning, i en anda av orubblig respekt för arbetardemokrati.

Maj 1968 hade den historiska förtjänsten att visa att kampen för denna slags arbetarkontroll, framväxten av dubbelmakt utifrån nykapitalismens grundläggande motsättningar och utifrån massornas skapande initiativ, är möjlig och nödvändig för hela det kapitalistiska Europa.²⁶ I ett senare skede kommer vi att få se dess utvidgning, dvs den kommer att sätta övergången till socialismen, upphävandet av människans alienation, på dagordningen. Det är bara en början. Kampen går vidare.

20 juli 1968.

²⁵ Den amerikanska ekonomen J K Galbraith, som inte är marxist, påpekar att de amerikanska ståltrusterna vanligen skjuter upp tidigare beslutade prishöjningar till efter en strejk, så att de sedan kan vältra över ansvaret på ”orimliga löneökningar”.

²⁶ Utrymmet räcker tyvärr inte för att här diskutera innebörden och konsekvenserna av 1968 års explosion på det internationella planet – i och utanför Europa. Men jag vill betona den samstämmighet med vilken det internationella kapitalet slöt upp till stöd för de Gaulle under de avgörande dagarna, och trots alla de slitningar som delade honom från anglosaxarna. Jämför detta med den beklagliga anblicken av den totala oförmågan hos den officiella fackliga och arbetarrörelsens att organisera en enda solidaritetsåtgärd med det största generalstrejk som väst har upplevt på årtionden.